

O'QUVCHILARNI SINFDAN TASHQARI O'QISH SOATLARI ORQALI KITOB MUTOLAASIGA O'RGATISHNING AHAMIYATI

*Z.Matyoqubova O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti 1-bosqich magistranti
Xolida Tojiyeva PhD*

Jahonning ko'pgina xalqlari, hususan o'zbeklarning ko'pgina halq o'gzaki ijodida xam kitob va kitobxonlik masalalari ma'lum darajada bayon etilishini ko'ramiz. Xalqimiz orasida keng tarqalgan hikoyatlarda kitobning kuch –qudrati, inson ruhiyatiga ta'sir etishi va aql idrok hamdazakovat va e'tiqod baxsh etishi na'munalari bayon etilgan. Kitob va kitobxonlik insonni yomon amallardan saqlabgina qolmay, tevarak-atrofga yaxshilik urug'ini sochish, kishilarni ezgu ishlarga chorlash undash va ko'makdosh bo'limi nafaqat afsona ertaklarda balki halq og'zaki ijodining boshqa janrlarda ham o'z aksini topgan. Jumladan, kitobning qadri va kitob sehri, kitobxonlik masalalari halq ijodining maqollarida aks ettirilganki, uni ta'kidlab o'tishni istar edik.

Kitob o'qigan o'zar

Kitob o'qimagan to'zar,

Kitob o'qish boshqa,

Uni uqish boshqa.

Yoki

Kitob ko'p, umr oz, zarurini o'qi

Oqigan kitobing mag'zini uqi.

Kitob-barcha davrlarda bolalarning dunyoni anglashi, do'st orttirishi, hayotda o'z o'rnini topishiga ko'makchi bo'lib kelgan. Bola qalbida Vatanga muhabbat, yurtga sadoqat, odamlarga mehr oqibat tuyg'ularini kamol toptirishning eng yaxshi vositasi sifatida qadrlangan. Inson kamoloti va bilimining manbayi kitob bilan bog'liq. U insonni komillik sari yetaklaydi. Darhaqiqat, bu ma'naviy sarchashma farzandlarimizning dunyoqarashini boyitadi, nutqini o'stirib, xotirasini mustahkamlaydi. Kitob maslahatchi, sadoqatli hamroh, eng yaqin do'st va bebaho boylik hisoblanadi. Bola tarbiyasida uning o'rni muhim. Hamma asrlarda bo'lgani kabi ayni davrda ham yoshlarni Vatanga muhabbat, yurtga sadoqat ruhida tarbiyalashda badiiy adabiyotning o'rni beqiyos. Kitob o'qigan bola o'z bilimi, dunyoqarashi, ruhiyati va manaviyatini boyitib, olamni teran anglay boshlaydi. Hayot va go'zallikni qadrlashni, ajdodlarimiz merosini asrab avaylashni o'rganadi. O'zbek oilalarida kitobga muhabbat, kitobni asrab-avaylash va kitobxonlik qadimiy an'analardan biri bo'lib, xalqimiz ma'naviy kamolotida muhim o'rin tutib kelmoqda.

Safo Matchonov kitobxonlik tarbiyasi haqida shunday yozadi: "Kitobxonni avvalo, asarda tasvirlangan voqelik qiziqtiradi. Bunday qiziqish asta-sekin hissiyotga

ta'sir ko'rsatadi. Kitobxonda asarda tasvirlangan voqelik bilan hayot voqeligini taqqoslash mayli uyg'onadi"¹. Shuning uchun ham oilada ota - ona maktabda o'qituvchi bolalarga kitob tanlashda yordam berishi zarur. Bu borada faqat badiiy asargina emas, o'smir dunyoqarashini kengaytiradigan qiziqarli ilmiy ommabop kitoblar ham, turli ma'lumotnomalar ham muhim rol o'ynaydi. Albatta bu ishda bolalarning individual qiziqishlarini ham hisobga olish zarur. Kitobxonlik qo'lga tushgan kitobni o'qish emas, balki inson qiziqishi va dunyoqarashiga ko'ra tanlab o'qish hamdir. Kitobxonlikdan maqsad bilim va ma'naviy barkamollikka ega bo'lishdir. Badiiy asarlar orqali esa qahramonlar sarguzashtlari, kechinmalari orqali ezgulik va yomonlikning farqiga yetadigan, kamtarlik, to'g'rilik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi insoniy fazilatlar asosida ular ma'naviyati shakllana boradi. Kitobxonlik madaniyati kitobxonga o'qiyotgan asarini to'laqonli tushunish, undan badiiy-estetik zavq olish, yozuvchi fikri, asar g'oyasini anglash va baholay olish, bundan tashqari kitob va kutubxonadan foydalanish, ma'lumotnoma bibliografik apparatidan o'zini qiziqtirgan yoki zarur masalalarga doir kitoblarni topib olish va undan foydalanish yo'llarini o'rgatadi. Kitob tanlash, uni tez o'qish, o'qilgan kitoblarni boshqalarga tavsiya etish, avaylab saqlash ham kitobxonlik madaniyatining tarkibiy qismlariga kiradi.

Kitobxonlik madaniyati tushunchasi juda keng ma'noda qo'llaniladi. Xususan, bu hodisa asarni anglash va uni tushunish uchun kitobxondan ma'lum tayyorgarlik va saviyani talab qiladi. Bu hodisaning mohiyati kitobni shunchaki varaqlash va undan umumiy foydalana bilishdan to'ijodiy o'qish, kitob muallifiga oshno bo'lib, uning asarini chuqur tahlil qilib mutolaa qilishgacha boradi. bilim beruvchi vosita sifatida kishilarning iymonli bo'lishi uchun xizmat qilib, yashash tarzining hayot kechirish qoidalarining qomusiga aylangan.

Kitob har bir insonning ayniqsa, bolalarning bilimga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Zero, qadriyatlar orasida o'qish, mutolaa va bilim olish alohida o'rin tutadi.

Bugungi kunda butun dunyo axborot a'sirida yashamoqda. Chunki jahonda har kuni juda ko'p miqdorda kitob bosilib chiqadi. Buning ustiga benihoya ko'p jurnallar, to'plamlar, gazetalar. Kino, teatr, radio, televizor va boshqa xilma-xil vositalar istasang-istamasang axborot berib turadi. Chor-atrofnini o'rab turgan muhit ham katta axborot vositasiga ega. Mana, shularning orasidan inson o'ziga keraklisini ajratib olmog'i lozim, bu esa mutolaa o'qish madaniyati qanday va qay darajada tarbiyalanganiga bog'liq.

Adabiyotlar

1. Safo Matjon Komillik mezonlari.T.: Sharq 2010-yil.

¹Safo Matjon Komillik mezonlari.T.: Sharq 2010 y

1. Saidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. T.O'ZMU 2003-yil.
2. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiya mohiyati va zamonaviy loyihasi. -T. XTV RTM, 2000-yil.